

הר הצופים – בין מהשבה למעשה

ירושלים של מעלה וירושלים של מטה

מבוא

במוקד היחידה התבוננות על ירושלים בעיני בונה; ירושלים כנקודת מפגש בין רעיונות למציאות, בין רוח לבין הגשמה ומעשה.

דף המקורות מציג את מגוון העדות שמרכיבות את העיר, את טקס הנחת אבן הפינה לאוניברסיטה העברית כסמל חלוציות מסוג אחר שהחלה בירושלים, ובית-החולים הדסה הר־הצופים כנקודת מפגש אנושית שיש בה תקווה לשלום.

בכל אחת מארבעת היחידות המרכזיות (ארבעת ההרים) במערך השיעורים תמצאו שלושה פרקים קבועים:

”תיירים לרגע” – מידע בסיסי על האתר שבו עוסקת היחידה

מקורות לימוד ושאלות לדיון – ללמידה בחברותות

”נקודת תצפית” – שאלה או משימה שבמרכזה דיון ערכי או זהותי

שאולה הייטנר, אתר פיקוויקי

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

גבעת התחמושת
המרכז למורשת
מלחמת ששת הימים

הר הצופים – בין מחשבה למעשה

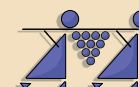
ירושלים של מעלה וירושלים של מטה

מעל פסגת הר הצופים | אביגדור המאירי

בָּלֵב בּוֹטֵחַ בְּאֵתִי הַלּוֹם	מַעַל פְּסָגַת הַר הַצּוֹפִים
הָקִים אֶת הַרִיסוֹתֶיךָ	אֶשְׁתַּחֲוֶה לָךְ אֲפִים.
אֶךְ אֵיךְ אֲבִנָּה אֶת בֵּית מִקְדָּשְׁךָ	מַעַל פְּסָגַת הַר הַצּוֹפִים
אִם אֵין שְׁלוֹם בֵּין בְּנֶיךָ?	שְׁלוֹם לָךְ, יְרוּשָׁלַיִם.
סִפְרָדִים, אֲשֶׁכְּנִזִּים, תִּימָנִים, פְּלָשִׁים	מֵאָה דוֹרוֹת חֲלַמְתִּי עָלֶיךָ
אוֹרְפָלִים וְגוֹרְגִ'ים וְחֲרָדִים וְחִפְּשִׁים	לְזִכּוֹת, לְרָאוֹת בְּאוֹר פְּנֶיךָ.
יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם	יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם
לֹא זֹאת חֲזִיתִי בְּחִלּוֹם!	הָאִירִי פְּנֶיךָ לְבָנֶיךָ!
יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם	יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם
בֵּין בְּנֶיךָ הַשָּׂרִי נָא שְׁלוֹם!	מִחֲרָבוֹתֶיךָ אֲבִנֶיךָ!

...

תיירים לרגע

הר-הצופים נמצא בצפון-מזרח ירושלים, צופה על הר הבית.

שימש נקודת תצפית אסטרטגית – ומכאן שמו. במלחמת העצמאות הפך למובלעת ישראלית מוקפת אויבים.

על ההר נמצאים: קמפוס האוניברסיטה העברית, בית החולים הדסה, בית קברות עתיק מימי בית שני, בית קברות בריטי מתקופת המנדט ועוד.

- ❓ "האירי פניך לבנך" מבטא יחס משפחתי כלפי ירושלים כ"אמא". מי הם "הבנים" של האם? מה הקשר ביניהם?
- ❓ האם לתחושתך ירושלים היא עיר שמאירה פנים למי שבאים ובאות בשעריה? באיזה אופן (כן או לא)?
- ❓ "איך אבנה את בית מקדשך" – מהו המצב בעיר לפי השיר? מהו החזון של הכותב ביחס לעיר אותה הוא רוצה לבנות מחדש?
- ❓ "בין בניך השרי נא שלום!" – איך עיר יכולה להשרות שלום?

להאזנה לשיר 'מעל פסגת הר הצופים' – נחמה הנדל

הדסה הר הצופים – השינוי מתחיל מכאן

מנהל המחלקה הכירורגית לשעבר בבית החולים הדסה הר הצופים, פרופ' אחמד עיד, נבחר להדליק משואה ביום העצמאות ה-69. הוא נחשב מבכירי המנתחים הכירורגים בישראל. הוא בוגר האוניברסיטה העברית, חי בירושלים שנים רבות ומשמש רופא ומדריך סטודנטים בבתי החולים בעיר. במסגרת עבודתו עיד מטפל בין היתר גם בנפגעי טרור. פעילותו, ציינה הוועדה שבחרה את מדליקי המשואות, היא סמל לפסיפס הירושלמי הייחודי של בני עדות ודתות שונות ומסמלת את המחויבות לערך החיים... ... כולנו (מטפלים ומטופלים) זקוקים לרחמים, ליד מלטפת. ולא משנה מאיפה באת ומה מוצאך. אם נרצה להאמין שיהיה שינוי ולו הקטן ביותר מכאן [הדסה הר הצופים] הוא יכול להתחיל.

(מתוך: השלום מתחיל בבית-החולים, פרופ' אהוד קוקיה, Ynet, 2018)

בתי החולים עוסקים במעשה הפיזי של הצלת חיים – באיזה אופן פעולת בית החולים היא גם מעשה של רוח?

במה בית החולים הוא 'ירושלים של מעלה' כפי שהגדיר זאת ביאליק?

"נקודת תצפית" על הר הצופים

1	2	3	4	5

באיזו מידה ירושלים צריכה להיות מקור לטיפוח ופיתוח של שפה תרבות ומדע בעברית?

1	2	3	4	5

באיזו מידה ירושלים צריכה להיות אוניברסלית, פתוחה לכל המגזרים, הדתות והלאומים?

1	2	3	4	5

באיזו מידה ירושלים צריכה להיות 'ירושלים של מעלה' לעומת העיסוק בשגרת החיים של התושבים/ות שלה?

האוניברסיטה העברית – בניין בית חיינו | חיים נחמן ביאליק

רבותי, אלפי בנינו הצעירים, בהישמעם לקול לבבם, נוהרים מכל כנפות הארץ אל הארץ הזאת לגאול אותה משוממותה ומחורבנה [שממה וחורבן]; מוכנים הם להערות את כל משא נפשם ולבבם [לקחת על עצמם את כל המאמץ] ולהריק [ולצקת, לשפוך] את כל כוח עלומיהם אל חיק האדמה החרבה הזאת למען החיותה [כדי להחיות מחדש את הארץ]. הם חורשים סלעים ומיבשים ביצות וסוללים דרכים ברינה ובצהלה. הצעירים הללו יודעים להרים את העבודה הפשוטה והגסה, את עבודת הגוף, למדרגה של קדושה עליונה, למדרגה של דת.

את האש הקדושה הזאת עלינו להדליק גם בין כתלי הבית אשר נפתח זה עתה על הר הצופים. יבנו באש קודש אלה [הנוער החלוצי] את ירושלים של מטה ואלה [הסטודנטים] את ירושלים של מעלה ומאלה ואלה [גם מהחלוצים עובדי האדמה וגם מהלומדים ואנשי הרוח] יבנה ויכונון בית חיינו.

(מתוך: דברים לפתיחת האוניברסיטה העברית בהר הצופים, 1925)

ביאליק מתאר את המעשה החלוצי של עבודת האדמה כהפיכת עבודת הגוף (הפשוטה) למעשה קדוש, רוחני. מה יחסו ללימודים?

מהי המשימה המרכזית של האוניברסיטה לדבריו?

מה היא 'ירושלים של מעלה' ומה היא 'ירושלים של מטה'? האם הכוונה לעיר או לאוניברסיטה?

באותו מעמד דיבר גם חיים ויצמן (לעתיד הנשיא הראשון) ואמר ביחס לאוניברסיטה העברית:

"עליה להיות לא רק מרכז לכל סעיפי המדע כי אם גם בית האוצר לחכמה שיפתח שעריו לכל, גבר ואשה גם יחד, בלי הבדל דת וגזע".

באיזה אופן צריכה להיות האוניברסיטה העברית "עברית" ובאיזה אופן עליה להיות אוניברסלית? האם העיר ירושלים צריכה לשקף מגמה דומה?